

FÄLTKLUBBEN PÅ 1920- OCH 1930-TALEN

Sven Hjelmqvist

I Fältklubbens ursprungliga stadgar angavs geologiskt fältarbete och exkursioner som huvudändamål, men detta hade efter hand upphört, och på 1920-talet var Fältklubben en geologisk förening av mera ordinärt slag med föredrag och diskussioner som viktigaste programpunkter. Det dröjde dock ända till 1935 års stadga, innan bestämmelsen om exkursioner ströks, men ordförandens benämning som ledare bibehölls. Enligt stadgarna var den äldste medlemmen i klubben dess ledare, vilket i praktiken betydde, att professorn i geologi även blev Fältklubbens ledare. Det fanns på 1920- och 1930-talen endast en professor i ämnet, Karl A Grönwall, som var Fältklubbens ledare mellan 1918 och 1935.

Förutom ledaren bestod styrelsen av endast en person, som var sekreterare och tillika skattmästare. Denna post innehades av Sven Holgersson 1920-1930 och av mig 1930-1935. Dessutom fanns en vice sekreterare, som vid behov tillträdde och ersatte den ordinarie sekreteraren. Vice sekreterare var 1926-1933 Tage Nilsson och därefter Sven Palmqvist till 1935, då han blev ordinarie sekreterare. Han efterträddes följande år av Rolf Norin och senare Erik Mohrén. Revisor var under många år lektor Otto Gertz. Styrelsen på två personer bibehölls till 1935, då Fältklubben fick en styrelse på fem personer, i vilken professorn i geologi inte längre var självskriven.

En viss exklusiv karaktär bibehöll Fältklubben länge. Sålunda krävdes för att bli medlem, att vederbörande hade tenterat i geologi, och invalsförslag skulle inges skriftligt av två medlemmar och föredragas vid ett möte, varvid det bordlades. Vid följande möte kunde inval därefter ske genom acklamation.

Vid inträdet betalades en särskild inskrivningsavgift, som var en krona. Sedan var årsavgiften två kronor. Medlem som inte betalade årsavgiften uteslöts ur klubben men kunde åter inväljas, "om synnerligen talande skäl därför finnas".

Fältklubbens tidigare historia var nära förbunden med geologiska institutionen, varför det kan vara lämpligt att dröja ett tag vid förhållandena där.

Under tiden 1900-1930 var geologiska institutionens adress Sandgatan 1, den röda byggnad nära Lundagård som tidigare varit anatomiska institutionen och som efter geologernas avflyttning övertog av först jurister, sedan teologer och nu på sistone av psykologer.

På första våningen låg föreläsningssalen, där en betydande del av golvet upptogs av ett stort, specialtillverkat bord, kring vilket fältklubsmedlemmarna bänkade sig vid sammanträdena. Bordet var avsmalnande mot ena ändan, för att åhörarna inte skulle skymma varandra, när de lyssnade på föredragen. Bordet står nu i rum 113 på första våningen i den nuvarande institutionsbyggnaden. De deltagande fältklubsmedlemmarna var i regel inte så många. Förutom ordföranden och sekreteraren var det ofta inte mer än 5, 6 stycken, vid årshögtiden dock flera.

Till höger, när man kom in, fanns biblioteket och utanför detta ett mindre rum, där biblioteksamanuensens delade institutionens enda skrivmaskin med baronen Clas Kurck, som såg dåligt och hanterade maskinen med stort eftertryck med ett finger. Han skrev ofta fel och tvangs till ständiga raderingar, allt medan baronen rökte och strödde ut aska i maskinens inre tillsammans med suddgummit. Med fönster mot den mörka bakgården mellan institutionen och Palestra fanns professor Grönwalls rum, där en bekväm skinnfåtölj i förening med det rådande dunklet inbjöd till en tupplur då och då.

På andra våningen fanns ett större rum för samlingar, vilka var inrymda i skåp med glasdörrar. Elektrisk belysning saknades lika väl som värmeledning. Det fanns emellertid gasljus och en järnkamin för uppvärmningen. Utanför detta rum hade tre amanuenser ett gemensamt "arbetsrum",

vilket utgjordes av en lång fönsterbänk mot Sandgatan, där var och en förfogade över c:a 1,5 meter, lagom mycket för ett mikroskop och ett anteckningsblock samt den nödvändigaste litteraturen. På andra våningen fanns också rum för praktiska övningar.

På vinden hade dåvarande docenten Assar Hadding sitt arbetsrum på södra gaveln tillsammans med schäfern Jim. På andra gaveln bodde vaktmästare Nilsson och hans fru.

När institutionen flyttade till sina nuvarande lokaler vid Sölvegatan, betydde detta att Fältklubben fick en större föreläsningssal till sitt förfogande. Antalet medlemmar, som bevistade mötena, steg också till ibland 15, 16 stycken.

Klubbens ledare svarade för de flesta föredragen. Undantagsvis togs en föreläsare utifrån. 1930 gästades Fältklubben av den danske forskningsresanden Lauge Koch, som talade om Grönlands geologiska utveckling. Professor Grönwall bjöd vid det tillfället Lauge Koch på middag hemma hos sig, och som jag var sekreterare i Fältklubben, blev jag medbjuden. Lauge Koch gav mig då ett halvt löfte att få följa med på hans nästa Grönlands-expedition. Det blev emellertid inte av tråkigt nog - och det dröjde 44 år, innan jag kom att sätta min fot på Grönland.

Ett annat föredrag av en person utifrån hölls 1931 av dåvarande statsgeologen Nils Harald Magnusson, som talade om metamorfosen i det mellansvenska urberget.

I april 1935 sammanträdde Fältklubben tillsammans med kemiska föreningen, varvid den norske geokemisten V M Goldschmidt talade om "Kristallstrukturer och kemisk sammensättning".

Årshögtiden den 26 oktober firades på 1920-talet i regel på restaurang Norden vid Bredgatan. Vid årshögtiden 1928, som ägde rum i Akademiska föreningens lilla festvåning, deltog även damer. Tidigare hade årsmötesprotokollen år efter år avslutats med "avåts en enkel supé åtföljd av ett animerat samkväm". Efter 1928 ersattes det animerade samkvämet med "supé med dans".

Fältklubben hade sedan gammalt nära förbindelser med geologerna i Köpenhamn, och många danska geologer var medlemmar i Fältklubben. De behövde dock inte betala årsavgift. Den 7 februari 1935 hade Fältklubben ett förberedande möte på båten Malmö - Köpenhamn, varefter det egentliga

mötet skedde på Danmarks geologiska Undersøgelse, då även ett tiotal danska medlemmar deltog. Föredrag hölls av Hilmar Ödum om den själländska berggrundens tektonik. Ödum vistades senare - under kriget - som flykting i Lund, innan han återvände till Danmark och blev chef för DgU. Dr V Nordmann visade Undersøgelsens skådesamlingar, varefter sällskapet samlades till lunch på restaurang Phönix, då ytterligare ett antal danska geologer kom tillstädes. Efter lunchen sammanträdde Fältklubben på Mineralogisk Museum, varvid docent Alfred Rosencrantz höll föredrag om "Köbenhavns Kridt-Undergrund".

Rosencrantz tillhörde en av Danmarks äldsta och mest blåblodiga adelsätter. Han hade i sin ungdom bedrivit fältarbete i Skåne tillsammans med sedermera professorn Christian Poulsen och därvid råkat slå sig med hammaren på tummen så att blodet stänkte, varvid Poulsen snabbt fiskade upp en flaska med jodsprit och hällde över såret, vilket sved våldsamt och Rosencrantz svimmade. Poulsen berättade senare historien så, att Rosencrantz svimmade, när han såg att blodet var rött. Han hade trott att det var blått.

Även utanför Fältklubben uppehölls förbindelse med geologerna i Köpenhamn. På trettioalet var det en yngre grupp, tämligen jämnåriga geologer på båda sidor sundet, som höll nära kontakt med varandra och träffades i Köpenhamn och i Lund.

Efter Fältklubbens möten hörde det till, att en mindre stamtrupp samlades till en enkel supé i Grands kafé. Assar Hadding deltog gärna. Han var tjugo år äldre än vi andra, men det var uppenbart att han trivdes i vårt sällskap. Det var långt innan han blev universitetets rektor. I stamtruppen ingick Rolf Norin, sedermera laboratorieförman i Höganäs, Sven Palmqvist, blivande laboratorieförman i Fagersta, Folke Rengmark, sedermera avdelningsdirektör vid Statens väginstitut, Nils Herman Brundin, som tillsammans med Sven Palmqvist utarbetade en metod för geokemisk malmetning, och Josef Carlsson, geograf och slagruteman och utomordentlig kart- och bildredaktör i Svensk uppslagsbok. I egenskap av sekreterare brukade jag ringa till Grand och beställa bord. Man hade möjligen svårt att stava till fältklubb och skrev kort och gott på den röda bokningslappen "docenterna", vilket var mycket överdrivet med undantag av docent Hadding, men samtidigt något framsynt, då

Vid årsmötet den 23 oktober 1935 avåts supén på Grand och bilden visar stämningen efter "supé med dans". Fr v Erik Norin, Erik Rytterberg, Sven Hjelmqvist, Ingrid Nilsson, Alice Olsson, Seth Nilsson (senare Stene-ström), Gösta Sjöström, Birgit Persson, Leif Störmer (föredrags-hållaren), Josef Carlsson, Sven Palmqvist och Ernhold Hede.

Ett dämpat men kanske "animerad samkväm" utan damer vid eftersitsen årsmötet den 26 oktober 1938. Fr v Sven Palmqvist, Josef Eklund, Per Adolf Herrlin, Nils Herman Brundin, Arne Sandell, Josef Carlsson, Ernhold Hede, Malte Andersson och Arne Klementsson.

tre av de övriga i sinom tid även de kom att bli docenter.

Fältklubben var ursprungligen en utpräglat manlig förening - det var ytterst få kvinnliga studerande som ägnade sig åt geologi. Den första kvinna som blev medlem i Fältklubben, var docenten Karen Callisen i Köpenhamn, utforskare av Bornholms äldre berggrund. Hon blev medlem redan 1914. Hennes något manligt betonade klädsel och den omständigheten, att hon ofta sågs med en stor cigarr i munnen, gjorde att hon lättare smälte in i omgivningen. Den andra kvinnan i Fältklubbens historia var också en danska. Vid ett extra sammanträde på Grand hotell (!) i december

1934, efter det ordinarie mötet och under ordförandeskap av Assar Hadding, föredrogs en skrivelse, undertecknad av Rolf Norin och mig med förslag om inval av Sole Munck, en käck och glad danska, som vid följande möte invaldes med acklamation. Hon efterträdde flera år senare Karen Callisen som museumsinspektör, som hon för övrigt inte hade några likheter med. Vid Soles bortgång skrev professor Arne Noe-Nygaard (Noe) om tiden i början på 1930-talet, att det kunde inte undgås, att hennes manliga geologkamrater, som dagligen umgicks med denna "ualmindelig tiltraekkende, unge pige" blev förälskade i henne, och det gällde nog på båda sidor sundet.